

Nr 316.

Av herr **Hage m. fl.**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 326, med förslag till kungörelse med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst.

I proposition nr 326 har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen antaga nya allmänna grunder för dyrtidstilläggets utgående från och med den 1 juli 1921 till befattningshavare i statens tjänst.

Av propositionens innehåll framgår, att innebörden i dessa bestämmelser är i korthet den, att dyrtidstillägget föreslås skola från och med nämnda datum beräknas för befattningshavare vid de ej nyavlöningsreglerade verken på sådant sätt, att till befattningshavare med en familjemedlem (hustru eller på grund av försörjningsplikt underhållet barn, som ej uppnått 16 år) skall utgå dyrtidstillägg för den del av månadsavlöningen, som ej överstiger 85 kronor, efter ett procenttal lika med det s. k. grundtalet, vilket sistnämnda tal hädanefter skall för dylik befattningshavare uträknas på det sättet, att det av socialstyrelsen beräknade levnadskostnadsindextalet, utvisande levnadskostnadernas allmänna stegring från ingången av augusti månad 1914, minskas med en tiondel, varvid, för den händelse att brutet tal uppstår, detsamma jämnas till närmast lägre hela tal. För den del av avlöningen som överstiger 85 kronor men ej 1,250 kronor i månaden, föreslås dyrtidstillägget skola utgå efter ett procenttal, lika med femtiofem hundradelar av det på ovan nämnt sätt beräknade grundtalet. Har befattningshavare mera än en familjemedlem att försörja, ökas den del av månadsavlöningen, för vilken dyrtidstillägget utgår efter ett procenttal motsvarande grundtalet, med 15 kronor för varje familjemedlem utöver en.

Till annan befattningshavare (icke familjeförsörjare) föreslås dyrtidstillägget skola utgå, därest befattningshavaren vid början av det kvartal, som omfattar den månad dyrtidstillägget avser, uppnått 25 års ålder, *Bihang till riksdagens protokoll 1921. 4 saml. 122 häft. (Nr 316.)* 1

med *nio tiondedelar* och eljest (det vill säga för befattningshavare under 25 år) med *fyra femtedelar* av det belopp, som här ovan föreslagits för befattningshavare, som har *en* familjemedlem att försörja.

Slutligen föreslås, att till befattningshavare i nyavlöningsreglerade verk fortfarande dyrtidstillägget endast skall utgå på 85 procent av de sammanlagda avlöningsförmåner, på vilka sådant tillägg i de andra verken må beräknas, dock så att nämnda procenttal får beräknas högst å ett belopp av 1,250 kronor per månad samt att det grundtal, som Kungl. Maj:t, enligt vad här ovan nämnts, bestämmer, skall ytterligare minskas med talet 16.

Om dessa nya av Kungl. Maj:t föreslagna grunder för dyrtidstilläggets utgående antagas av riksdagen, komma de att innebära — vilket även klarlägges i den kungl. propositionen — *en betydande reducering av det dyrtidstillägg, som nu utgår till statens befattningshavare*, en reducering, som kommer att bli ganska avsevärd för familjeförsörjare, men som ökas för icke familjeförsörjare över 25 år, för att slutligen kulminera i en mycket betydande nedpressning av löneinkomsten för icke familjeförsörjare under 25 år.

De här omnämnda förslagen till ändrade grunder för dyrtidstilläggets utgående innebära alltså, som av ovanstående redogörelse framgår, att man på flera olika vägar syftar till att nedbringa dyrtidstilläggets belopp. Först är därvidlag att märka, att Kungl. Maj:ts föreliggande förslag innebär, att vid grundtalets uträknande skall hädanefter för familjeförsörjare avdragas $\frac{1}{10}$ av prisindexsiffran, under det att nu gällande bestämmelser stadga, att nämnda siffra endast skall minskas med 6, därest talet är jämnt, men i annat fall med 5 enheter. Tillämpas dessa bestämmelser å den prisindexsiffra, som senast framkommit av socialstyrelsens utredningar eller 149, innebära de nu föreslagna bestämmelserna, att grundtalet för familjeförsörjare blir 134 (149—14.9 = 134.1, avrundat till 134), under det att de nu gällande bestämmelserna stadga ett grundtal av 144 (149—5). Skillnaden blir alltså i detta fall 10 enheter i grundtalet, en skillnad, som visserligen något minskas, allt eftersom indextalet går nedåt, men som likväl bibehålles mycket betydlig, ända till dess man kommer ner till ett så lågt prisindextal, att man ej torde ha förhoppning att uppnå detsamma under de närmaste åren, måhända aldrig.

De nu föreslagna ändringarna i grunderna för dyrtidstilläggets utgående komma alltså att medföra mycket betydliga nedprutningar i nu utgående dyrtidstilläggsbelopp och detta gäller, som förut nämnts, även

för familjeförsörjare. Omfattningen av den nedsättning, som inträffar för sådana befattningshavare och som, siffermässigt sett, ökas, alltefter- som avlöningen med ett större belopp faller över 85 kronor per månad, belyses genom följande tablå, uträknad med hänsyn till en antagen prisindex av 149, d. v. s. den prisindex, som framkommit genom socialstyrelsens senaste utredning angående priskurvans nedgång.

J ä m f ö r e l s e

mellan dyrtidstillägget enligt 1920 års beslut och enligt nu föreslagna grunder.

a) vid oreglerade verk.

Avlöning varå dyrtids- tillägget be- räknas	Grunder för dyrtidstillägget	Befattnings- havare med en familje- medlem	Befattningshavare med följande antal familje- medlemmar över en				
			1	2	3	4	5
Kronor		Kronor	Kronor	Kronor	Kronor	Kronor	Kronor
	1920 års beslut	1,848	1,965	2,082	2,160	2,160	2,160
1,500	K. M:ts förslag	1,717	1,827	1,937	2,010	2,010	2,010
	Minskning	131	138	145	150	150	150
	1920 års beslut	2,243	2,360	2,477	2,594	2,711	2,828
2,000	K. M:ts förslag	2,082	2,192	2,302	2,412	2,521	2,631
	Minskning	161	168	175	182	190	197
	1920 års beslut	3,033	3,150	3,267	3,384	3,501	3,618
3,000	K. M:ts förslag	2,812	2,922	3,032	3,142	3,251	3,361
	Minskning	221	228	235	242	250	257
	1920 års beslut	3,823	3,940	4,057	4,174	4,291	4,408
4,000	K. M:ts förslag	3,542	3,652	3,762	3,872	3,981	4,091
	Minskning	281	288	295	302	310	317
	1920 års beslut	4,613	4,730	4,847	4,964	5,081	5,198
5,000	K. M:ts förslag	4,272	4,382	4,492	4,602	4,711	4,821
	Minskning	341	348	355	362	370	377
	1920 års beslut	5,403	5,520	5,637	5,754	5,871	5,988
6,000	K. M:ts förslag	5,002	5,112	5,222	5,332	5,441	5,551
	Minskning	401	408	415	422	430	437

b) vid nyreglerade verk.

Avlöning varå dyrtids- tillägget be- räknas	Grunder för dyrtidstillägget	Befattnings- havare med en familje- medlem	Befattningshavare med följande antal familje- medlemmar över en				
			1	2	3	4	5
Kronor		Kronor	Kronor	Kronor	Kronor	Kronor	Kronor
1,500	1920 års beslut	1,484	1,589	1,632	1,632	1,632	1,632
	K. M:ts förslag	1,367	1,464	1,505	1,505	1,505	1,505
	Minskning	117	125	127	127	127	127
2,000	1920 års beslut	1,782	1,886	1,990	2,095	2,176	2,176
	K. M:ts förslag	1,639	1,736	1,833	1,930	2,006	2,006
	Minskning	143	150	157	165	170	170
3,000	1920 års beslut	2,377	2,481	2,585	2,690	2,794	2,899
	K. M:ts förslag	2,183	2,280	2,377	2,474	2,572	2,669
	Minskning	194	201	208	216	222	230
4,000	1920 års beslut	2,972	3,076	3,180	3,285	3,389	3,494
	K. M:ts förslag	2,727	2,824	2,921	3,018	3,116	3,213
	Minskning	245	252	259	267	273	281
5,000	1920 års beslut	3,567	3,671	3,775	3,880	3,984	4,089
	K. M:ts förslag	3,271	3,368	3,465	3,562	3,660	3,757
	Minskning	296	303	310	318	324	332
6,000	1920 års beslut	4,162	4,266	4,370	4,475	4,579	4,684
	K. M:ts förslag	3,815	3,912	4,009	4,106	4,204	4,301
	Minskning	347	354	361	369	375	383

Den minskning i dyrtidstillägget, som inträder för *icke familjeförsörjare*, blir, som redan förut betonats, ännu större än för familjeförsörjare. Vi skola först belysa, huru denna reducering ställer sig för dylika befattningshavare *över 25 års ålder*. För en sådan befattningshavare minskas, som förut omnämnts, dyrtidstillägget *dels* genom de reduceringar, som här ovan relaterats, *dels också* därigenom att Kungl. Maj:t föreslagit, att en sådan befattningshavare endast skall erhålla $\frac{9}{10}$ av det dyrtidstillägg, som utgår för en familjeförsörjare med motsvarande avlöning och som har försörjningsplikt för *en* familjemedlem.

Reduceringen för en dylik befattningshavare, under antagande att prisindexen är 149, belyses i nedanstående tabell:

		Årsavlönning kronor					
		1,500	2,000	3,000	4,000	5,000	6,000
Vid oregrerade verk	Dyrtidstillägg enligt 1920 års beslut	1,848	2,243	3,033	3,823	4,613	5,403
	Kungl. Maj:ts förslag	1,545	1,874	2,531	3,188	3,845	4,502
	Minskning	303	369	502	635	768	901
Vid nyreglerade verk	1920 års beslut	1,484	1,782	2,377	2,972	3,567	4,162
	Kungl. Maj:ts förslag	1,230	1,475	1,965	2,454	2,944	3,433
	Minskning	254	307	412	518	623	729

Slutligen är att konstatera, att en ännu större reducering än den här demonstrerade inträder för sådan befattningshavare, som *ej är familjeförsörjare och som är under 25 år*, beroende därpå, att Kungl. Maj:t, som ovan nämnts, föreslagit en reducering av dyrtidstillägget för en dylik befattningshavare, så att han endast skall erhålla $\frac{4}{5}$ av det dyrtidstillägg, som utgår för en familjeförsäljare med motsvarande avlöning och som har försörjningsplikt för *en* familjemedlem.

Reduceringen för en dylik befattningshavare, under förutsättning att prisindextalet är 149, belyses i nedanstående tabell:

		Årsavlönning kronor					
		1,500	2,000	3,000	4,000	5,000	6,000
Vid oregrerade verk	Dyrtidstillägg enligt 1920 års beslut	1,848	2,243	3,033	3,823	4,613	5,403
	Kungl. Maj:ts förslag	1,374	1,666	2,250	2,834	3,418	4,002
	Minskning	474	577	783	989	1,195	1,401
Vid nyreglerade verk	1920 års beslut	1,484	1,782	2,377	2,972	3,567	4,162
	Kungl. Maj:ts förslag	1,093	1,311	1,746	2,181	2,617	3,052
	Minskning	391	471	631	791	950	1,110

Ser man saken rent siffermässigt, och vill man få fram hela den ekonomiska innebörden i form av utgiftsminskningen för staten, bör man till denna nu föreslagna minskning i inkomsten för statstjänarne lägga den reducering av dyrtidstillägget, som redan åstadkommits, och

som antagligen alltjämt kommer att automatiskt fortgå därigenom, att dyrtidstillägget minskas, eftersom prisindextalet går nedåt. Mot denna sistnämnda minskning kan man emellertid från statstjänarna ej ha något att invända, fastän även denna inkomstminskning i många avseenden kan innebära en verklig minskning av reallönen, nämligen i de icke sällsynta fall, då prisreduktionen å en viss ort i verkligheten är betydligt mindre än genomsnittet av priset på de platser, som ligga till grund för socialstyrelsens prisindex.

Om alltså statstjänarna i allmänhet ej kunna ha något att invända mot denna sistnämnda automatiskt fortgående inkomstminskning, även om den i vissa fall kan verka nog så ojämnt, så måste däremot det nu framlagda regeringsförslaget i dyrtidstilläggsfrågan framkalla invändningar, oro och missmod, då det här gäller *ett sänkande av reallönen och av levnadsstandarden för hela den grupp av medborgare, som utgöres av statstjänarna.*

För att bedöma innebörden i den nu föreslagna lönedepressningen, bör det erinras därom, att en sådan sänkning av reallönen och därmed levnadsstandarden redan förut åstadkommits genom åtgärder från statsmakternas sida. Vid krigets och kristidens inträdande inträffade nämligen för statstjänarna i allmänhet en dylik sänkning i samband med penningvärdets fallande. Först sedan kristiden existerat en längre tid och reduceringen av penningens köpkraft fortskridit mycket långt, vidtogos åtgärder — till en början för endast de allra lägsta inkomsttagarna — för att något kompensera reallönens minskning för statens befattningshavare. De dyrtidstillägg, som givits för detta ändamål, ha dock i allmänhet avvägs på sådant sätt, att ett fullt uppehållande av den gamla reallönen före kristiden ej ernåtts. En sänkning av levnadsstandarden har alltså redan förut inträtt för stora grupper av statstjänarna genom kristidens dyrtidstilläggspolitik. Nu innebär det nu föreliggande förslaget i dyrtidstilläggsfrågan, att man skulle låta denna sänkning av levnadsstandarden fortgå ned till en ännu lägre nivå än den, som uppnåtts under kristiden.

Socialt sett, måste en sådan fortgående sänkning av vissa samhällskategoriernas levnadsnivå vara mycket betänklig. Även om en sådan sänkning i den mån den träffar inkomsttagare i högre inkomstlägen utan större olägenhet kan genomföras, då för sådana klasser finnas möjlighet att vidtaga vissa inskränkningar i utgifter för ändamål, som ej äro oundgängligen nödvändiga, så måste däremot ett sådant fortsatt sänkande av levnadsstandarden, då det gäller de mindre och allra minsta inkomsttagarna resultera i, att stora grupper av befattningshavare närma

sig eller komma nedanför existensminimum. En sådan utveckling måste statsmakterna på allt sätt söka förhindra, icke minst från den synpunkten, att det måste anses för en social kulturvinning för en nation, om de arbetande klassernas levnadsstandard höjes eller åtminstone ej bringas ner under en lägre nivå, än vad som förut uppnåtts.

Vid en interpellationsdebatt i andra kammaren (den 15 mars i år) uttryckte också herr statsministern i ett programmatiskt uttalande rörande regeringens allmänna ställning till arbetareklassens lönefrågor, att det nu ej vore fråga om »att göra en beskärning av reallönen, det gäller väsentligen att få ned den *nominella* lönen.»

Ett sådant uttalande, omfattande i det sammanhang som det avgavs i första hand arbetarna i den privata företagareverksamheten, torde kunna få utsträckas även till de befattningshavare vid statens verk, vilka äro i arbetarens sociala ställning, och borde då kunna motivera ett yrkande därom, att staten icke bör vidtaga andra beskärningar i inkomsten än de, som bliva en direkt följd därav att prisindex- och grundtalet gå ned. På denna väg nås det mål, som herr statsministern uppställde för sig nämligen minskandet av den nominella lönen. Men vidtager man därutöver de beskärningar, som föreslagits i Kungl. Maj:ts proposition, åstadkommer man just det, som herr statsministern uttryckte som ej varande avsett, nämligen en beskärning av reallönen.

I detta sammanhang kan förtjäna upptagas till granskning en av de synpunkter, som torde i viss mån ligga till grund för kravet på att statstjänarnas dyrtidstillägg skall beskäras, nämligen påpekandet, att lönerna inom den privata företagareverksamheten på många områden reducerats med mycket väsentliga belopp. Inför detta faktum har man ofta fått höra sådana påståenden som det, att statstjänarna få sitta kvar vid sina kristidslöner orubbade, under det att den privata industriens arbetare få sina löner nedsatta med mycket avsevärda belopp. Ett sådant påstående, att inga reduceringar skett i statstjänarnas löneinkomster, sedan prisindexsiffran börjat gå ned och sedan lönerna börjat reduceras för arbetarna i den privata företagareverksamheten, har kunnat tränga sig på folkopinionen på grund av det förhållandet, att reduceringar i dyrtidstillägget för statstjänarna ske automatiskt, eftersom prisindextalet faller och utan att några beslut fattas av riksdagen, vadan sådana nedsättningar undgå allmänhetens uppmärksamhet, under det att de löne-nedpressningar, som ske och skett inom privatindustrien, tilldraga sig tidningspressens och allmänhetens uppmärksamhet.

Alltså, det förhåller sig ej på det sättet, som man gör gällande på sina håll även i pressen, att statstjänarna skonats från sådana in-

komstsänkningar, som åstadkommits inom den privata industrien. Tvärtom kan man säga, att de skedda och alltjämt fortgående nedsättningarna i dyrtidstillägget för statstjänarna i samband med prisindextalets nedgång utgöra i viss mån en motsvarighet till de lönenedsättningar, som skett och ske inom den privata företagareverksamheten.

Det skulle varit önskvärt, om någon sammanställning kunnat åstadkommas för att belysa den genomsnittliga procentuella minskningen, som inträtt vid lönenedsättningarna inom industrien och den som för statstjänarna blivit en följd av dyrtidstilläggets minskning, eftersom prisindexsiffran sjunkit. Ofrånkomligt är visserligen, att i ett mycket stort antal fall lönesänkningen inom den privata verksamheten gått mycket längre ned än den sänkning av statstjänarnas löneinkomst, som åstadkommits som en följd av prisindextalets nedgång. Men å andra sidan torde det kunna påstås, att inom den privata industrien finnas betydande områden, där lönesänkningar av den omfattning, som den kungl. propositionen vill åstadkomma, aldrig ifrågasatts och ej heller torde kunna genomdrivas. Vi utgå då från den naturligtvis fullt riktiga uppfattningen, att vid en dylik jämförelse bör man med avseende på statstjänarna taga hänsyn till såväl den genom prisindexsiffrans sjunkande åstadkomna minskningen i dyrtidstillägget som till den minskning som skulle åstadkommas genom den i propositionen föreslagna beskärningen, vars innebörd och omfattning måste vid en sådan jämförelse uppskattas även med hänsynstagande till de större avprutningar, som träffa icke familjeförsörjare och särskilt sådana under 25 år. Tager man hänsyn till detta kan man ha anledning antaga, att vid ett fortsatt hastigt fallande av prisindextalet erhålla statstjänarna, om regeringens förslag godtages, ett sammanlagt avdrag, som till och med betydligt går över vad som i allmänhet åstadkommits i lönenedsättning vid de enskilda företagen, där överenkommelserna i vissa fall gälla för ett år framåt, och där alltså någon lönenedsättning motsvarande dyrtidstilläggets fortsatta automatiska sänkning för statstjänarna ej kommer att ske förrän vid en ny överenskommelse.

Emellertid torde man kunna vid en jämförelse mellan lönerna vid den enskilda industrien och vid statens verksamhet våga det påståendet, att arbetarna vid den enskilda verksamheten torde i viss utsträckning ha större möjlighet att utnyttja de för dem gynnsamma konjunkturerna för att genompressa en löneförhöjning, än vad statstjänarna, vars avlöning i stor utsträckning bestämmes av riksdagen, kunna ha. Vissa delar av den privata industriens folk torde också något eller några år efter kristidens inbrott ha lyckats genomdriva en visserligen ej tillfreds-

ställande men mot kristidens prisstegring någorlunda svarande löneförhöjning. Statstjänarna däremot fingo vänta en längre tid efter kristidens inbrott, innan något dyrtidstillägg beviljades. Detta inträffade egentligen icke förrän år 1917, ty det mindre familjetillägg som 1916 tilldelades de lägsta inkomsttagarna och som endast utgick till familjeförsörjare med barn torde ej böra rubriceras som dyrtidstillägg.

Det var alltså först 1917, då den högre prinsnivan redan existerat en längre tid och uppnått en avsevärd höjd, som den stora mängden av statstjänarna erhöll dyrtidstillägg men då med belopp liggande långt under dem, som kunde motiveras med hänsyn till prisförhöjningen. Först genom beslut vid 1919 och 1920 års riksdagar erhöles statens befattningshavare ett dyrtidstillägg som någorlunda närmade sig det belopp, som kunde anses motsvara den inträdda fördyringen av levnadskostnaderna.

Då statstjänarna alltså, i motsats mot vissa andra samhällskategorier, fått vänta en så avsevärd tid, innan någon rimlig kompensation erhöles för den inträdda prisfördyringen, kan det ej anses orimligt, att det av 1920 års riksdag tillerkända dyrtidstillägget, som givits så nyligen, att det endast tillämpats under 9 månader, får bibehållas med de avprutningar, som efter hand bli en följd av prisindextalets nedgång, då kristiden går tillbaka och att dyrtidstilläggets avveckling ej sker hastigare än som prissänkningen inträder. En sådan tankegång, innebärande ett uttalande om att dyrtidstillägg bör få utsträckas till att utgå till och med en tid efter det kristiden upphört, och detta med hänsyn till att denna löneförmån tillkom så sent efter dyrtidens inträdande, deklarerades på sin tid från regeringshåll och borde ännu ha gällande kraft.

Vad här ovan anförts, torde kunna väl motivera det påståendet, att det är i högsta grad oriktigt som numera ej sällan sker i den offentliga debatten, i tidningspressen m. m. att generellt framställa statstjänarekåren — särskilt den i de lägre graderna — som en kår som i lönehänseende sedan en tid tillbaka på grund av sitt, som det påstås, oreducerade dyrtidstillägg, ligger långt ovanför motsvarande befattningshavare och arbetare inom den privata industrien.

Men även en jämförelse med vissa andra grupper av befattningshavare klargör, att statstjänarna icke med de dyrtidstilläggsbestämmelser, som nu gälla, äro bättre avlönade än vissa motsvarande befattningshavare inom andra samhällsinstitutioner.

Till jämförelse kan t. ex. framföras några sammanställningar med kommunernas befattningshavare. Härvidlag kan konstateras, att om de

Bihang till riksdagens protokoll 1921. 4 saml. 122 häft. (Nr 316.) 2

i den kungl. propositionen föreslagna dyrtidstilläggen antagas av riksdagen, komma statens befattningshavare att i allmänhet få en mycket sämre löneställning än vad som är fallet inom en hel del stadskommuner.

Till belysande av denna fråga kan här förtjäna omnämnas några siffror rörande nu utgående avlöningar inklusive dyrtidstillägg på olika dyrorter å ena sidan för olika kommunala befattningshavare samt å andra sidan för motsvarande befattningshavare (inklusive dyrtidstillägg enligt Kungl. Maj:ts nu föreliggande förslag) vid kommunikationsverken.

Här nedan alltså några jämförande siffror i detta hänseende, uträknade efter den prisindexsiffra, som var gällande under första kvartalet 1921:

Jönköping = C-ort.

	Lägst	Högst
Spärvägsförare + beklädnad	4,050	5,220
Polisman inklusive beklädnad	5,179	6,179
Brandman + beklädnad	3,894	4,894

Tjänsteman i kommunikationsverken i 1:sta lönegraden med dyrtidstillägg enligt Kungl. Maj:ts nu föreliggande proposition:

Ogift under 25 år	Ogift över 25 år		Gift	
	lägst	högst	lägst	högst
3,768	3,968	4,799	4,169	5,034

Hälsingborg = D-ort.

	Lägst	Högst
Polisman + beklädnad	4,689	6,177
Brandman + beklädnad	4,379	5,929

Kommunikationsverkens tjänstemän i 1:sta lönegraden inklusive dyrtidstillägg enligt ovanstående:

Ogift under 25 år	Ogift över 25 år		Gift	
	lägst	högst	lägst	högst
3,903	4,110	4,979	4,317	5,221

Malmö = E-ort.

	Lägst	Högst
Polisman inklusive uniform	5,715	7,041
Vaktmästare inklusive uniform	4,301	5,848
Brandman > >	4,522	5,361

Kommunikationsverkens tjänstemän med dyrtidstillägg enligt ovanstående i 1:sta lönegraden:

Ogift under 25 år	Ogift över 25 år		Gift	
	lägst	högst	lägst	högst
4,039	4,252	5,158	4,464	5,407

Gävle = F-ort.

	Lägst	Högst
Polis inklusive uniform	4,776	6,304
Brandman inklusive uniform	4,394	5,922

Tjänstemännen i kommunikationsverken inklusive dyrtidstillägg enligt ovanstående 1:sta lönegraden:

Ogift under 25 år	Ogift över 25 år		Gift	
	lägst	högst	lägst	högst
4,175	4,393	5,338	4,612	5,594

Stockholm = G-ort.

	Lägst	Högst	
Polisman	5,060	7,060	} Dessutom } beklädnad
Brandman	5,060	6,260	

Tjänsteman i kommunikationsverken 1:sta lönegraden inklusive dyrtidstillägg enligt ovanstående:

Ogift under 25 år	Ogift över 25 år		Gift	
	lägst	högst	lägst	högst
4,311	4,535	5,517	4,759	5,781

Nu invändes emellertid, att, även om alla dessa argument för bibehållandet av de nu gällande bestämmelserna om dyrtidstillägget äro riktiga, så finnes det å andra sidan ett argument, som är mera vägande än alla de föregående tillsammans, nämligen det, att statens nuvarande finansiella läge framtingar en sådan beskärning av dyrtidstillägget, som Kungl. Maj:t föreslagit, samt att statstjänarna äro skyldiga att på sitt sätt likasom andra medborgare bidra till den nedgång i det allmännas utgifter och till den sänkning av prisnivån, som man måste eftersträva, om samhället skall kunna genomlida krisen fram till ekonomiskt tillfrisknande.

Mot en sådan tankegång kan först invändas, att en nedprutning av statstjänarnas dyrtidstillägg av det slag, som föreslagits i regeringens proposition, ej torde kunna i någon högre grad medverka till någon prisnedgång i allmänhet, beroende bland annat därpå, att detta dyrtidstillägg ingår med en så ytterst ringa del i de samverkande faktorer, som framskapa dyrtiden.

Gäller det åter den framförda principen om att statstjänarna böra taga på sig den på dem fallande anparten för att bringa landet genom de ekonomiska svårigheterna, så kan naturligtvis ingenting från statstjänarna invändas häremot, utan äro statens befattningshavare naturligtvis fullt beredda att taga på sig i form av skatter och andra pålagor

och avgifter till det allmänna, även om dessa bliva mycket betydande, den anpart, som de liksom andra svenska medborgare äro skyldiga att • bära för tillgodoseende av sådana viktiga samhällsintressen som t. ex. anslående av mycket betydande medel för de arbetslösa, ävensom för andra nödvändiga statsändamål. Däremot kunna statstjänarna med skäl ha rätt framföra den uppfattningen, att *det måste anses vara att fordra allt för mycket av dem, att de skola i det helas intresse gå med på ytterligare en nedpressning av hela sin levnadsstandard*, alltså icke en tillfällig åtgärd utan en åtgärd som kan bli *bestående* för framtiden. Det kan och får alltså ej betraktas som bristande lojalitet mot samhället eller som ett nekande att taga på sig vad samhället har rätt att fordra, om statstjänarna våga, under förebringande av de skäl, som här anförts, framföra sina invändningar mot ett förslag med en sådan innebörd och sådana konsekvenser, vilka givetvis ligga i den kungl. propositionen.

Nu har man emellertid som ett skäl som skulle tala för att man borde minska prisindextalet med 10 procent för att få fram det s. k. grundtalet framfört den mening, att det annars skulle kunna inträffa vid en hastig sänkning av priserna, att statstjänarna under senare delen av ett kvartal erhöle — alldenstund grundtalet faststälts vid början av kvartalet — ett dyrtidstillägg, som vore högre än vad det vid slutet av kvartalet befintliga prisläget motiverade.

Utsikterna till att något sådant skulle kunna inträffa torde emellertid vara fullständigt uteslutna och detta av det skälet, att, som bekant, det avdrages, om nuvarande bestämmelser stå kvar, 5 eller 6 enheter vid grundtalets uträknande, och dessutom inträder ju en ytterligare reducering av dyrtidstillägget, därigenom att dyrtidstillägg efter grundtalet i allmänhet endast utgår å en del av avlöningen.

Vid bedömande av hela denna fråga om en reducering av dyrtidstillägget bör ske, kan det även vara skäl erinra därom, att den hittills redan inträdda nedgången i prisindextalet medfört och kommer att medföra mycket avsevärda tillskott till budgeten. Enligt vad vi kunnat beräkna torde den summa som på detta sätt besparats och kommer att besparas under innevarande år genom prisindextalets nedgång från 181 till 149 tillsammans belöpa sig till omkring 55 å 60 miljoner kronor. Att denna sistnämnda siffra kommer att ytterligare ökas genom ett fortsatt sjunkande av prisindexsiffran torde vare otvivelaktigt.

Innebörden i denna besparing innebär naturligtvis också, att dyrtidstillägget för varje befattningshavare redan nedgått med betydliga belopp. Omfattningen av denna nedgång beräknad för ett år belyses i följande tablå:

Sänkning av dyrtidstillägget från 4:e kvartalet 1920 till 2:a kvartalet 1921.

		Årsavlöning kronor					
		1,500	2,000	3,000	4,000	5,000	6,000
Dyrtidstillägg under							
Vid oreglerade verk	4:e kvartalet 1920.....	2,256	2,736	3,696	4,656	5,616	6,576
	2:a » 1921.....	1,848	2,243	3,033	3,823	4,613	5,403
	Sänkning.....	408	493	663	833	1,003	1,173
Vid nyreglerade verk	4:e kvartalet 1920.....	1,856	2,230	2,978	3,726	4,474	5,222
	2:a » 1921.....	1,484	1,782	2,377	2,972	3,567	4,162
	Sänkning.....	372	448	601	754	907	1,060

Under sådana förhållanden borde statsmakterna kunna finna, att de summor, som redan inbesparats på detta område, äro så betydande, att de även utgöra motiv för att man avstår från tanken, att söka erhålla ytterligare tillskott till budgeten från statstjänarnas dyrtidstillägg genom besparingar av det slag, som ifrågasatts av regeringen.

För en sådan uppfattning, som den vi här framfört och som alltså innebär ett krav på att riksdagen bör helt eller i huvudsak prolongera de bestämmelser för dyrtidstilläggets utgående, som fastställdes av 1920 års riksdag, talar också den omständigheten, att det måste vara i hög grad olämpligt med varje år återkommande ändringar i de grunder, som gälla för dyrtidstilläggets beräkande.

Av den ställning statsmakterna under senare år intagit vid handläggande av dessa frågor framgår också tydligt, att man syftat åstadkomma en ordning, som överflödiggjorde oupphörliga ändringar i dyrtidstilläggen reglerande bestämmelser. Ett avgörande steg i det syftet togs vid 1919 års riksdag, då systemet med glidande skala infördes. Det må anföras, att man i vida kretsar bland befattningshavare var rätt avogt stämd mot detta system. Så småningom övervanns dock fördomarna mot denna nya ordning, främst därigenom att man i och med det nya systemets införande såg grunden lagd till en under kristiden bestående ordning, som gjorde slut på den osäkerhet som årligen växlande beslut måste innebära. För visso torde också en god del av den ovilja, som från personalens sida förmärkts mot en del av dyrtidstilläggets överförande i form av ren hjälp till familjeförsörjare, ytterst bottna i att denna bidragsform mera inbjöde till ändringar, än om till-

lägget utginge mera som ett rent lönetillskott. Från personalens sida torde därför, och det med skäl, den uppfattningen nu vara tämligen grundfast, att de hittills förekommande ideliga växlingarna i tilläggets form skulle fått ett slut. Detta synes oss som ytterligare ett skäl att icke rubba det bestående.

Vi kunna heller icke undgå att påpeka, huru en ytterligare utveckling, i likhet med den som nu föreslagits, av hjälpformerna på grund av familjeförsörjningsplikten kommer att medföra en mängd ojämnheter, som för den enskilde individen förvisso förefaller som rena orättvisor. Vi vilja endast påpeka ett par förhållanden av denna art. Enligt de föreslagna bestämmelserna (se § 3) åtnjuter gift kvinnlig befattningshavare dyrtidstillägg för barn »endast om mannen är på grund av bristande arbetsförmåga väsentligt urståndsatt att bidra till familjens underhåll». Har mannen däremot förlupit sin hustru, rymt utomlands, eller intagits på arbetshem och dylikt förlorar hustrun (befattningshavaren) tillägg för barnen oavsett deras antal. Likaså där befattningshavaren — mannen — förlorat sin hustru genom döden eller annorledes och nödgas för familjens sammanhållande anställa husföreståndarinna minskas genom den nu föreslagna formuleringen av paragrafen tillägget till honom (om han annars därtill är berättigad) för ett barn. En sakernas utveckling i sådan riktning synes oss icke böra ske, vilket även talar för ett kvarhållande vid vad nu är fallet.

I det sammanhanget måste även påtalas den ytterligare skärpning av skillnaden i dyrtidstilläggets storlek för familjeförsörjare och ej familjeförsörjare, som nu föreslås. Redan förut, då riksdagen fattat beslut, gående i dylik riktning, har detta åstadkommit bitterhet och missmod även från familjeförsörjarnas sida, då man kunnat konstatera, att en sådan skillnad i löneförmåner nästan aldrig praktiseras inom den privata industrien, och då dessutom det har framstått som något absurt och ledande till försämrande av kamrat- och solidaritetskänslan bland statstjänare, att tvenne befattningshavare, arbetande sida vid sida och med samma arbete, skola avlönas med olika belopp, beroende på olika civilstånd.

Emellertid finna vi det ej lämpligt att nu framställa förslag om ändring av de bestämmelser, som på denna punkt tillkommo vid 1920 års riksdag. Däremot finna vi det i högsta grad omotiverat att nu genom de föreslagna ändringarna *ytterligare* vidga skillnaden i dyrtidstilläggsbeloppet samt dessutom *uppdela* icke familjeförsörjare i tvenne åldersgrupper, skilda genom ålderstalet 25, vilket, så vitt vi kunna finna, är ett fullständigt godtyckligt valt ålderstal.

Visserligen äro vi ej alldeles oemottagliga för en sådan synpunkt som den, att ett mindre behov av dyrtidstillägg kan föreligga för unga befattningshavare utan familj, vilka kanske i många fall ha billiga levnads-kostnader, då de äro boende och intaga sina måltider i föräldrahemmet — i en del av dessa fall inträffar det återigen, att dessa, som betecknas som icke-familjeförsörjare och erhålla ett mindre dyrtidstillägg, försörja gamla föräldrar, syskon m. m. Men å andra sidan blir ett sådant förhållande, att den ogifta befattningshavaren kan bo kvar i föräldrahemmet, allt mera sällsynt, allt efter som allehanda omläggningar ske inom stats-verken, vilka nödvändiggöra en större rörlighet inom personalen. Dessutom är att märka, att prissänkningen å sådana ställen, där ogifta personer i allmänhet intaga sin måltid, torde ha i mycket ringa grad följt den nedåtgående tendensen hos prisindexen, varjämte hyrorna för personer, som hyra möblerade rum, vilket i allmänhet är fallet med ej familjeförsörjare, gått upp med en högre procent än för omöblerade lägenheter. Slutligen kan också som ett skäl, talande mot ett häftigt beskärande av icke familjeförsörjarnas dyrtidstillägg, anföras, att man icke bör motverka möjligheter för ogifta personer att kunna göra besparingar till bosättningen — som känt är drager en sådan bosättning numera drygare kostnader än vad någonsin förut varit fallet.

Alla dessa skäl tala enligt vårt förmenande *mot* ett upprivande av det principbeslut i denna fråga, som fattades vid 1920 års riksdag.

Skulle emellertid riksdagen det oaktat nu intaga en annan ståndpunkt genom ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag att försämra nu gällande bestämmelser, då skulle säkerligen detta framstå som ganska egendomligt för befattningshavarna. Så sent som i fjol uttalade nämligen riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t (nr 349) som motiv till den förhöjning, som företagits utöver vad dåvarande propositionen innehöll, följande: »Det har för riksdagen framstått såsom en angelägenhet av synnerligen stor betydelse, att statstjänarna snarast möjligt erhålla en tillfredsställande kompenstation för den på grund av världskriget inträffade prisstegringen. Under de rådande statsfinansiella förhållandena har riksdagen visserligen icke funnit det vara möjligt att nu åstadkomma sådana höjningar i dyrtidstillägget, som i vissa i ämnet inom riksdagen väckta motioner påyrkats. Men riksdagen har dock ansett det nödvändigt, att åtgärder vidtagas, som i större utsträckning, än Eders Kungl. Maj:ts förslag medgiver, tillgodose kraven på kompenstation för prisstegringen». Och vidare: »I första hand har det syntts riksdagen vara önskligt, att det s. k. grundtalet *närmare anslutes till den verkliga prisfördyringen,*

än nu är förhållandet och enligt Eders Kungl. Maj:ts förslag framdeles skulle bliva fallet.»

På dessa motiv tillkommo vid fjolårets riksdag de nu gällande bestämmelserna, och så skrev riksdagen till Kungl. Maj:t den 11 juni 1920. I dessa uttalanden ha statstjänarna förvisso trott sig hava en säker borgen för att åtminstone icke bliva utsatta för en försämring av de bestämmelser, som grundats på en så pass fast uttalad övertygelse från riksdagens sida. Det synes oss bjuda starkt emot att statsmakterna nu rubba denna personalens tilltro.

Utom ovan påtalade detaljförändringar i nu gällande bestämmelser, som Kungl. Maj:ts föreliggande proposition innefattar, nödgas vi påpeka ännu en, nämligen i § 9. Denna paragraf motsvarar § 7 i nu gällande bestämmelser och avser personal, för vilka avlöningen icke till siffran bestämts av Konung och riksdag eller av Kungl. Maj:t och ej heller utgår efter av riksdagen prövade grunder. Syftemålet med i denna paragraf innefattade bestämmelser ha redan från början varit att tillförsäkra här nämnda befattningshavare dyrtidstillägg enligt samma principer, som de vilka tillämpades för övriga befattningshavare. Några fixa bestämmelser ha dock icke kunnat utformas, enär avlöningarna till i § 7 hänförliga befattningshavare icke bestämmas av statsmakterna utan av underordnade myndigheter. Det måste därför överlåtas åt dessa myndigheter att med hänsyn till möjligen på grund av dyrtiden beviljad löneförhöjning bestämma dyrtidstilläggen. Det har under åren visat sig uppstå en mängd tvistigheter på grund av dessa mindre klara bestämmelser. I vissa fall har den uppfattningen gjort sig gällande, att dyrtidstilläggen borde minskas med hela det belopp, varmed avlöningen förhöjts under kristiden och således icke, som meningen varit, endast med det belopp, som till äventyrs tilldelats *på grund av sedan augusti månad 1914 inträffade levnadskostnadsökning*. Den nu gällande bestämmelsen har fått sin lydelse för att icke ge stöd till sådana misstolkningar. Genom den nu föreslagna lydelsen, däri bestämt säges ut, att: »i dylikt fall avlöningen jämte dyrtidstillägg må uppgå till högst det belopp, som föranledes av sagda levnadskostnadsökning», kan befaras, att jämväl annan avlöningsförhöjning än den av dyrtiden direkt orsakade kan tagas hänsyn till vid beräkning av eventuell minskning av dyrtidstillägget. Att meningen icke kan vara, att dyrtidstillägget skall minskas med all den avlöningsförhöjning, som skett under kristiden, framgår ju bl. a. därav, att riksdagen upprepade gånger beslutat, att dyrtidstillägg skall utgå jämväl på under kristiden tillerkända löneförhöjningar, detta därför att dessa förhöjningar betingats av andra orsaker än under kristiden uppkommen

levnadskostnadsökning. Att däremot sådan del av erhållen avlöningsförhöjning, som tillkommit på grund av levnadskostnadsökningen *under kristiden* och som annars icke skulle tillkommit, bör tagas hänsyn till, är ju också fastslaget därigenom, att befattningshavare vid kommunikationsverken m. fl. verk, vilka erhållit sådan löneförhöjning, erhålla ett minskat dyrtidstillägg. Härvid är dock nogsam att märka, att tillägget icke minskas med hela den under kristiden erhållna förhöjningen utan endast med den del därav, som anses tillkommen på grund av levnadskostnadsökningen under nämnda tid. Å den löneförhöjning, som beräknas skolat ske jämväl om någon levnadskostnadsökning icke skett sedan den 1 augusti 1914, utgår allt jämt dyrtidstillägg.

För att förebygga feltolkning av bestämmelserna i denna paragraf, borde detta fullt tydligt sägas ut. Om så sker, anse vi nu gällande bestämmelser fullt tillräckliga och vida att föredraga framför de i propositionens § 9 föreslagna, enär dessa synas lätt inbjuda till det missförståndet, att efter kristidens ingång erhållen löneökning tillsammans med dyrtidstillägget i inget fall får uppgå till högre belopp än, som föranledes av levnadskostnadernas ökning sedan augusti månad 1914.

Av sådana skäl hemställa vi, att § 9 i propositionen ersättes av § 7 i nu gällande bestämmelser.

De skäl, som vi här ovan anført för att någon ytterligare beskärning ej bör ske i statstjänarnas dyrtidstillägg, skulle kunna ytterligare utökas med ett flertal, t. ex. att statstjänarna under de närmast kommande åren ha att betala skatt för de större inkomster, som intjänats, då dyrtidstillägget varit högre.

Det kunde även i det sammanhanget påpekas — som en erinran om huru man ser på denna fråga i ett närliggande land, där den statsfinansiella ställningen torde vara ännu sämre än i Sverige — att den nytillträdande regeringen i *Finland*, enligt vad som meddelats i dagspressen, förklarar, »att den ämnar till riksdagen överlämna proposition om tilläggsanslag för ökade dyrtidslöner åt statstjänarna».

Med hänvisning till vad vi här anført, vilja vi alltså framhålla, att riksdagen bör fastställa samma grunder för dyrtidstilläggets utgående, som fastställdes av 1920 års riksdag. Skulle icke riksdagen kunna gå med härpå, bör den åtminstone motsätta sig en reform, som innebär en sänkning av reallönen och levnadsstandarden för de *lägre* befattningshavarna, som genom en sådan beskärning skulle bringas ned mot en

levnadsstandard, som ur alla synpunkter icke kan försvaras, även om staten genom en sådan åtgärd kan inbespara vissa betydliga belopp.

Med hänvisning till vad här ovan anförts och under framförande samtidigt av det yrkandet, att riksdagen måtte vid ett bifall till denna motion även vidtaga de ändringar i bestämmelserna om dyrtidstilläggets utgående, som kunna befinnas lämpliga i övriga propositioner, som beröra dyrtidstilläggs utgående till befattningshavare i tjänst vid statens verk, hemställes alltså,

att riksdagen måtte med anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 326 antaga nedanstående

Förslag

till

kungörelse med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst.

§ 1.

Lika med Kungl. Maj:ts förslag.

§ 2.

Dyrtidstillägget utgår — — — — nämnda tal minskas med 6, därest talet är jämnt, men eljest med 5. Allt efter som — — — av Kungl. Maj:t.

§ 3.

Där annorlunda icke är — — — på följande sätt.

Å avlöningsförmån som icke överstiger 85 kronor i månaden utgår dyrtidstillägget efter ett procenttal, som motsvarar grundtalet.

Överstiger avlöningen 85 kronor men icke 1,250 kronor i månaden, utgår dyrtidstillägg för den del därav, som utgör 85 kronor, på sätt nyss är sagt, samt för den del, som överstiger 85 kronor, efter ett procenttal lika med femtiofem hundradelar av grundtalet, dock att beträffande befattningshavare, vilken vid början av det kalenderkvartal, som omfattar den månad dyrtidstillägget avser, på grund av försörjningsplikt underhållit barn, som icke uppnått 16 års ålder,

den del av månadsavlöningen, för vilken dyrtidstillägget utgår efter ett procenttal motsvarande grundtalet, ökas med 15 kronor för varje dylikt barn. Förhöjning i dyrtidstillägget på grund av försörjningsplikt må icke beräknas för barn, som i egenskap av befattningshavare eller pensionär är berättigad till dyrtidstillägg av statsmedel, och må för barn, vars föräldrar båda åtnjuta dyrtidstillägg enligt denna kungörelse, nu nämnd förhöjning utgå endast till den av föräldrarna, som åtnjuter den högsta avlöningen, eller, om avlöningarna äro lika, till fadern. Därest vid beräkningen av det procenttal, som skall motsvara femtiofem hundradelar av grundtalet, brutet tal uppstår, skall procenttalet jämnas till närmast lägre hela tal.

Uppgår avlöningen till mer än 1,250 kronor i månaden, utgår å den del, som överstiger nämnda belopp, icke dyrtidstillägg.

Dyrtidstillägg utgår ej — — — fullt krontal.

§§ 4—8.

Lika med Kungl. Maj:ts förslag.

§ 9.

Till innehavare av sådan befattning i statens tjänst, för vilken avlöningen icke till siffran bestämts av Konung och riksdag eller av Kungl. Maj:t och ej heller utgår efter av riksdagen prövade grunder, skall den myndighet, som äger bestämma avlöningen, lämna dyrtidstillägg, därest och i den mån myndigheten med hänsyn till efter ingången av augusti månad 1914 till följd av ökningen i levnadskostnader beviljad avlöningsförhöjning anser sådant av omständigheterna påkallat, därvid de i §§ 1—4 meddelade bestämmelserna skola äga motsvarande tillämpning med iakttagande tillika, att till sådana icke ordinarie befattningshavare, som för sitt arbete i statens tjänst åtnjuta så kallade gratifikation eller flitpenningar, dyrtidstillägg må utgå med högst hälften av vad dyrtidstillägg å dem tilldelade belopp enligt berörda bestämmelser skolat utgöra.

§§ 10—15.

Lika med Kungl. Maj:ts förslag.
 Denna kungörelse träder i kraft — — — vid
 domänverket (nr 637) upphöra att gälla.

Stockholm den 13 april 1921..

<i>Ernst Hage.</i>	<i>Ernst Eriksson.</i>	<i>A. J. Bärg.</i>
<i>Viktor Öhman.</i>	<i>Julius Hedvall.</i>	<i>P. Granath.</i>
<i>K. A. Borg.</i>	<i>C. V. O. Höglund.</i>	<i>Carl Lovén.</i>
<i>Olof Nilsson,</i> Örebro.	<i>J. H. Blomquist.</i>	<i>G. W. Hansson,</i> Gärda.
<i>Helge Bäcklund.</i>	<i>Karl Ward.</i>	<i>Adolv Olsson,</i> Gävle.
<i>Erik Fast.</i>	<i>N. Björk.</i>	<i>C. J. Johansson,</i> Uppmälby
<i>M. Jensen.</i>	<i>J. P. Dahlén.</i>	<i>O. W. Lövgren,</i> Nyborg.
<i>Gottfrid Karlsson,</i> Vadstena.	<i>Harald Hallén.</i>	<i>Lars Dalgren.</i>
<i>Lars Borggren.</i>	<i>Algot Sjöström.</i>	<i>Christian Ericson,</i> Funäsdalen.
<i>Carl O. Strid.</i>	<i>A. H. Hansson,</i> Sölvesborg.	<i>F. O. Ericson,</i> Boxholm.
<i>Herman Norling.</i>	<i>Oscar E. Sjölander.</i>	<i>Olof Andersson,</i> Höör.
<i>Anders Paulsen.</i>	<i>A. W. Pettersson,</i> Köping.	<i>C. A. Carlsson,</i> Gävle.
<i>K. M. Andersson,</i> Milsmeden.	<i>K. Verner Karlsson,</i> Vätö.	<i>J. W. Billqvist.</i>
<i>Gustaf Johansson,</i> Kullersta.	<i>C. A. Svensson,</i> Skönsberg.	<i>A. Björklund.</i>